

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

САВЧЕНКО Галина Віталіївна

УДК 378.091.3:373.011.3-051]:785.1:[37.015.31:316.454.52(043.3)

**ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА
НА ЗАНЯТТЯХ ОРКЕСТРОВОГО КОЛЕКТИВУ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

КИЇВ – 2025 р.

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
ФЕДОРИШИН Василь Ілліч,
Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, декан факультету
мистецтв імені Анатолія Авдієвського.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ЛАБУНЕЦЬ Віктор Миколайович,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
декан педагогічного факультету;

доктор педагогічних наук, професор
МОЗГАЛЬОВА Наталія Георгіївна,
Вінницький державний університет
імені Михайла Коцюбинського,
завідувач кафедри музикознавства,
інструментальної підготовки та хореографії.

Захист відбудеться «26» лютого 2025 року о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 в Українському державному університеті імені Михайла Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією та авторефератом можна ознайомитися в бібліотеці Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9) і на сайті університету <http://www.udu.edu.ua>.

Автореферат розіслано «25» січня 2025 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Марія Ткач

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Наш швидкоплинний час вимагає від освіченої особистості багато професійних якостей, серед яких одне з чільних місць посідає вміння спілкуватися (комунікація). У всі часи це поняття було присутнє в людських стосунках і досягненнях, а сьогодні – воно стало тим поняттям, без якого неможливе зростання особистості, адже вміння комунікувати дозволяє людині оволодіти потрібною інформацією та конвертувати її в подальший розвиток та процвітання суспільства в цілому. За цих умов система освіти й мистецької освіти, зокрема, переорієнтовується на особистісний професійний розвиток майбутнього фахівця, для якого вміння комунікувати та вступати в діалог є першочерговим завданням у фаховому зростанні.

Процес мистецько-педагогічного навчання за своєю суттю є діалогічним і має яскраво виражену комунікативну природу, оскільки мистецтво є надзвичайно активним та продуктивним засобом передачі інформації, яка пов'язана з багатьма аспектами людського життя. Вивчаючи твори мистецтва, людина спілкується з його творцями, сприймає та переосмислює їх емоції і таким чином вступає в художньо-комунікативну діяльність. Саме за допомогою вивчення мистецьких творів у творчому колективі досягається той ступінь взаєморозуміння, який є базовим для подальшого професійного спілкування та удосконалення цього процесу в цілому.

Основні положення філософії освіти розглянуто в працях В. Андрущенка, І. Зязюна, В. Огнев'юка, В. Лутая та ін. Філософські концепції комунікації в контексті мистецтва розглянуто у працях М. Бубера, З. Корінця, В. Малахова, Л. Ситниченка, К. Ясперса та ін. Проблеми діяльності та спілкування розкрито у працях О. Киричук, Г. Костюка, В. Ступницького та ін. Культурологічний аспект зазначеної проблеми висвітлено в дослідженнях А. Зайцевої, О. Рудницької, О. Самойленко, О. Шевнюк, О. Щолокової та ін.

У сфері педагогіки мистецтва проблему художньої комунікації висвітлювали І. Бех, А. Зайцева, І. Зязюн, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька; теоретичні положення педагогічної комунікації досліджували такі вчені як В. Дорошенко, В. Кан-Калик, І. Ковальчук, А. Мудрик та ін.; проблему комунікативної взаємодії в контексті колективного музикування в тих чи інших аспектах вивчали у своїх працях А. Болгарський, В. Воєводін, О. Ільченко, А. Карпун, А. Козир, В. Лабунець, В. Лапченко, В. Лебєдєв, І. Маринін, Г. Падалка, Л. Паньків, Т. Пляченко, М. Різоль, О. Рудницька, Я. Сверлюк, В. Федоришин, Г. Яківчук та ін.

Багатоаспектність професійної підготовки майбутнього вчителя музики представлена у працях С. Горбенка, Н. Гуральник, З. Квасниці, А. Козир, Н. Мозгальнової, О. Олексюк, В. Орлова, Г. Падалки, А. Растригіної, О. Рудницької, М. Ткач, О. Щолокової, В. Шульгіної, В. Черкасова, В. Федоришина та ін. Питання формування комунікативних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва досліджували Л. Василевська-Скупа, С. Грозан, Є. Проворова, І. Сипченко, С. Шишкіна та ін.

Позитивно оцінюючи здобутки зазначених науковців, слід зауважити, що проблема формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва за допомогою музикування в оркестровому колективі, що само по собі є зрозумілим та дієвим, залишається висвітленою лише частково й бракує, на наш погляд, системних досліджень з окресленої проблеми.

Актуальність проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу посилюється також низкою суперечностей, що склалися між:

- сучасними вимогами переорієнтації художньо-комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу з монологічної на діалогічну форму спілкування;
- великим розвивальним потенціалом художньо-комунікативної взаємодії з мистецтвом та відсутністю теоретико-методологічного обґрунтування цієї проблеми;
- необхідністю формування комунікативних умінь у майбутніх учителів музичного мистецтва та відсутністю організаційної системи методичного супроводу навчального процесу засобами музичного мистецтва у процесі колективного оркестрового музикування.

Визначені нами суперечності, теоретична й практична необхідність розвитку комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, а також недостатній рівень вивчення цієї проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри інструментального виконавства та оркестрового диригування і кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти з проблеми «Зміст, форми, методи і засоби вдосконалення підготовки вчителів музичного мистецтва» (протокол № 5 від 27 грудня 2018 року). Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 12 від 29 травня 2014 року).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити методичну систему, прийоми та засоби формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Об'єкт дослідження – процес оркестрового музикування у вищому закладі мистецької освіти України.

Предмет дослідження – методична система формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- проаналізувати стан вивчення обраної проблеми в контексті гуманітарно-педагогічного знання;
- визначити сутність, зміст та структуру поняття «комунікативні уміння вчителя музичного мистецтва»;

- розробити критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості комунікативних умінь студентів в процесі оркестрового музикування;
- обґрунтувати педагогічні умови та розробити методику формування комунікативних умінь студентів на заняттях оркестрового колективу;
- експериментально перевірити педагогічні умови та поетапну методику формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Методи дослідження. Для розв'язання поданих завдань використані загальнонаукові методи: *аналітичний* – для вивчення філософських, психолого-педагогічних, методичних та мистецтвознавчих досліджень, нормативних документів, а також реального досвіду підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва на оркестрових заняттях; *узагальнення* – для визначення наукового апарату дослідження, формулювання його концептуальних положень та висновків; *системно-структурний* – для виявлення компонентної структури комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; *моделювання* – для дослідження процесів шляхом конструювання моделі формування комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях оркестрового колективу; група *емпіричних методів*: спостереження, опитування, обговорення, порівняння – для виявлення рівнів сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва; *педагогічний експеримент* – для аналізу реального стану, відстеження динаміки, перевірки ефективності методики формування комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв; *методи математичної статистики* – для доведення достовірності й ефективності результатів психолого-педагогічного експерименту.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- розкрито сутність поняття «комунікативні вміння майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому виконавстві» на засадах особистісно-орієнтованого, компетентісно-регулятивного та творчо-виконавського підходів;
- розроблено компонентну структуру, критерії, показники та рівні сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу;
- визначено основні принципові положення і педагогічні умови формування комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях оркестрового колективу;
- розроблена поетапна методика формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Розширено теоретико-методичну базу формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому класі.

Подальшого розвитку отримали способи комплексної діагностики рівнів сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому класі.

Теоретико-методологічною основою дослідження є наукові ідеї в галузі філософії, педагогіки, психології, мистецтвознавства, висновки сучасних міждисциплінарних досліджень щодо різних напрямів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, розробка принципів й засобів формування

комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв в оркестровому класі, визначення шляхів оптимізації оркестрового навчання тощо. Це: праці філософів (В. Андрущенко, Г. Васянович, І. Зязюн, В. Кремень, В. Кудін та ін.), психологів (Г. Балл, І. Бех, О. Кульчицька, Л. Мітіна, О. Моляко, В. Семиченко та ін.), педагогів (С. Гончаренко, Н. Гузій, Р. Гуревич, Н. Мойсеюк, О. Пехота, С. Сисоєва та ін.) з питань підготовки вчителів на сучасному етапі інтегративності навчання; розробки сутнісних характеристик формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва (Л. Василевська-Скупа, Є. Проворова, І. Сипченко та ін.); роботи з підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до продуктивної діяльності в творчих колективах (А. Болгарський, О. Ільченко, А. Козир, Р. Кофман, В. Лабунець, В. Лапченко, Я. Романчук, В. Федоришин та ін.) тощо.

Практичне значення дослідження. Основні теоретичні положення дослідження та методичні рекомендації можуть бути використані як навчальний матеріал у курсах: «Історія та теорія диригентського мистецтва», «Методика музичної освіти», «Методика викладання оркестрових дисциплін», «Методика роботи з оркестром», «Оркестровий клас», «Диригентсько-оркестрова практика», тощо. Систематизація музично-педагогічних та інтегративних знань, комунікативних умінь та навичок, одержаних на факультетах мистецтв університетів, дозволяють їх інтегрувати у зміст проведення занять з оркестрового класу.

Апробація результатів дослідження проводилась у процесі виступів і обговорень основних положень та результатів дослідження на науково-методичних і науково-практичних конференціях, педагогічних нарадах. **Міжнародних:** Міжнародних педагогічно-мистецьких читаннях пам'яті професора О. П. Рудницької (2018-2023 рр.); Міжнародних читаннях пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (2018-2024 рр.); XII Міжнародній науково-практичній конференції «Світові виміри освітніх тенденцій: науково-методичні проблеми мовної підготовки іноземних громадян» (м. Київ, 2019 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Феномен струнно-смичкового виконавства у науково-педагогічному і культурно-мистецькому просторі України» (м. Київ, 2023 р.); VIII Міжнародній науково-практичній конференції (с. Світязь Шацького району Волинської області, 16-18 червня 2023 р.); «IV. International Music Culture and Art Days» (м. Бурдур, 3-25 жовтня 2024 р.).

Під час виступів на засіданнях кафедри інструментального виконавства та оркестрового диригування, а також кафедри хорового диригування та теорії і методики музичної освіти факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського та щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і докторантів Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Київ, 2019-2024 рр.).

Упровадження результатів дисертаційного дослідження здійснено в освітній процес факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (довідка № 262 від 01.07.2024 р.), факультету музичного мистецтва Рівненського державного гуманітарного університету (довідка № 03-24/03/1771 від 24.06.2024),

факультету культури і мистецтв Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 01-12/36 від 24.06.2024).

Вірогідність і аргументованість результатів дослідження забезпечується методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних позицій; музикознавчим та психолого-педагогічним аспектами; використанням комплексу взаємопов'язаних методів, адекватних об'єкту, предмету, меті та завданням дослідження; дослідно-експериментальною роботою; результатами кількісної та якісної експериментальної перевірки розроблених методичних рекомендацій; позитивними наслідками впровадження у навчально-виховний процес факультетів мистецтв університетів розроблених методичних рекомендацій.

Публікації. Основні теоретичні положення, результати та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 11 науково-методичних публікаціях автора, з яких 3 – в провідних фахових виданнях з педагогіки, 1 стаття в зарубіжному науковому виданні та 7 праць апробаційного характеру.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Основний текст дисертації складає 160 сторінок, загальний обсяг роботи 214 сторінок. Робота містить 24 таблиці, 38 рисунків, що разом з додатками становить 54 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, розкрито теоретико-методологічну основу дисертації, висвітлено наукову новизну, практичне значення, подані дані про апробацію та впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У першому розділі – *«Теоретичні основи формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу»* – на підставі аналізу філософської, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з досліджуваної проблеми висвітлено історичний ракурс комунікативних процесів, визначено сутність та перспективи розвитку комунікації в системі життєдіяльності людини, вплив діалогічної природи мистецтва на розвиток комунікативних умінь майбутніх учителів та можливість подальшого вдосконалення цих умінь засобами оркестрового музикування; також висвітлено взаємодію керівника (диригента) з виконавським колективом як особливу форму комунікації.

У розділі визначено, що комунікативні уміння є базовими для успіху не тільки у професійній діяльності, а й у житті в цілому, а оркестрове музикування, завдяки діалогічній природі мистецтва та міні-моделі соціуму (колектив як такий), може розвинути комунікативні уміння та вдосконалити їх. Комунікативні уміння, як рушійна сила будь-якої взаємодії в суспільстві, є показником освіченості особистості та відіграють вирішальну роль у навчанні та вихованні. У процесі оркестрового музикування комунікативні уміння є

проявом готовності до життєдіяльності в колективі, зростання творчого «Я» кожного оркестранта та об'єднання цих «Я» в єдине ціле, що в результаті дасть можливість разом зростати та набувати нових комунікативних умінь за рахунок колективної праці, яка є найвищою формою діяльності соціуму.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що процес комунікації відбувається під час взаємодії, в якій здійснюється обмін інформацією та вплив учасників процесу спілкування один на одного (О. Берегова, Дж. Борг, Н. Волкова, Л. Опарик, І. Тимченко). Комунікація як явище ґрунтується на комунікативній природі мистецтва, яка проявляється у спеціально організованому творчому процесі. Комунікативна діяльність учителів музичного мистецтва є багатовекторною, адже в процесі роботи відбувається спілкування з: 1) творами мистецтва (що по своїй природі є діалогічним); 2) колегами; 3) учнями (студентами); 4) слухачами на концерті, де працюють уже всі три попередні взаємодії – твори, колеги, учні.

У розділі розроблено змістовну характеристику процесу формування комунікативних умінь майбутніх учителів музики на заняттях оркестрового колективу на засадах таких *наукових підходів* як особистісно-орієнтований, компетентісно-регулятивний та творчо-виконавський.

Особистісно-орієнтований підхід як основа сучасної парадигми мистецької освіти, виступає методологічною основою формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, надаючи можливість керівнику спостерігати за колективним процесом музикування з позиції суб'єктивізації кожного оркестранта з урахуванням його початкового старту та ефективно прогнозувати результат подальшого професійного розвитку як окремих учасників, так і колективу в цілому.

Компетентісно-регулятивний підхід формує здатність використовувати набуті в процесі музичного навчання компетентності, а сам процес колективного музикування надає можливість більш широкого спілкування за схемою: композитор – виконавці (студенти і керівник) – слухачі, адже сучасні інтеграційні процеси в Україні вимагають підготовки нової генерації педагогічних працівників як конкурентоспроможних фахівців високого рівня, здатних до інноваційної комунікативної діяльності.

Творчо-виконавський підхід ґрунтується на визначенні творчої діяльності як основи і вирішальної умови розвитку особистості. Цей підхід є важливим для організації колективного музикування студентів, оскільки така форма навчання сприяє формуванню їх духовних потреб у музичному виконавстві в умовах виконання різних за стилем, жанром, образним змістом та характером творів, написаними різними композиторами за конкретної історичної доби. За цих умов процес набуття комунікативних умінь майбутніми вчителями музичного мистецтва відбувається в умовах постійного творчого зростання в діалоговому спілкуванні (студент-твір, студент-композитор, виконавець-слухач).

Важливо, що всі зазначені наукові підходи окреслюють широкий мистецько-смысловий спектр дій, а їх комплексне застосування лише підсилює

дію один одного, що позитивно впливає на формування досліджуваного феномена.

У другому розділі – «*Науково-методичні засади формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу*» – розроблено структуру комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, розроблені критерії та показники, визначені принципи та педагогічні умови цілеспрямованого процесу формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

У відповідності до теоретико-методологічних основ дослідження нами була розроблена структура комунікативних умінь, що становила взаємозв'язок таких компонентів: *мотиваційно-орієнтаційного, когнітивно-проективного та виконавсько-прогностичного*. При визначенні складових комунікативних умінь були взяті до уваги такі провідні чинники суб'єктної активності, які сприяють найкращим результатам професійної діяльності. *Мотиваційно-орієнтаційний компонент* визначений нами як ступінь вмотивованості майбутніх учителів музичного мистецтва до інструментально-оркестрової діяльності; критерієм цього компоненту є міра мотиваційної спрямованості, зацікавленість, потреба в спільному (оркестровому) музикуванні, прагнення до сприйняття й трансляції обміну творчою інформацією. Одночасно були визначені показники, якими стали: прояв пізнавального інтересу до набуття комунікативних умінь та рівень мотиваційної спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва на успішну професійну діяльність. *Когнітивно-проективний компонент* схарактеризований як ступінь спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва на вільне оперування виконавськими знаннями, уміннями та навичками. Критерієм цього компоненту є міра здатності до вільного оперування знаннями; грамотність, аргументованість при інтонаційному та емоційно-відтворювальному прочитанні змісту твору. Відповідними показниками стали: наявність сформованого мистецько-педагогічного тезаурусу та прояв комунікативної компетентності відносно організації оркестрового музикування. *Виконавсько-прогностичний компонент* визначений як здатність майбутніх учителів музичного мистецтва до творчо-виконавської діяльності з проекцією на роботу з учнями. Критерієм цього компоненту є міра здатності до проектування ефективних шляхів творчого процесу, до самоаналізу і самоконтролю, ефективності організації і регуляції шляхів оптимізації навчально-виконавського процесу. Показники: рівень сформованості умінь творчої інтерпретації творів та наявність умінь імпровізації. Структурна визначеність означеного феномена дала можливість розробити методичну модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу.

Процес набуття студентами комунікативних умінь на заняттях оркестрового колективу потребує застосування конкретних *принципів*, які є найбільш важливими у побудові нашої методичної системи. У дослідженні нами визначено такі принципи формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу:

синергетичний, культурологічний та діалогічний. Ці принципи відображають сутність формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва, що спирається на заняття в оркестровому колективі.

Синергетичний принцип ґрунтується на основних положеннях синергетики, яка дедалі впевненіше прокладає шлях у методологію гуманітарних наук, зокрема у філософію; намагається виступити як новий світогляд, світосприйняття, що докорінно змінює розуміння необхідного (закономірного, визначеного) і випадкового в самій основі побудови світу. Формується нове розуміння випадковості як самостійного фактору біологічної і соціальної еволюції, визнання її ролі в самоорганізованих процесах. Творчість є саме тим процесом, де випадковість допомагає створити неповторний продукт мистецтва. Синергетичний принцип спрямований на стимулювання внутрішніх процесів саморозвитку та самоорганізації, на розкриття потенційних фахових можливостей студентів через створення ситуацій випадковості, невизначеності, відкритості, які спонукають до творчого пошуку та свободи у виборі засобів для вирішення поставлених завдань, що приводить до багатоваріантності інтерпретацій змісту музичних творів та віднайдення нових творчих шляхів.

Культурологічний принцип забезпечує такий освітній простір, в якому навчально-виховний процес відбувається згідно з розумінням мистецької освіти як продукту культури народу й суспільства в цілому. Культурологічний принцип є універсальним засобом для передачі набутого та розвитку нового в культурно-мистецькому просторі завдяки збереженню й збагаченню національних культурних традицій, що є особливо важливим в контексті змісту мистецької освіти, детермінованого логікою розвитку культури. При дослідженні проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва ми наголошуємо на тому, що головним чинником цих якостей у майбутнього фахівця-музиканта є формування його музично-педагогічної культури.

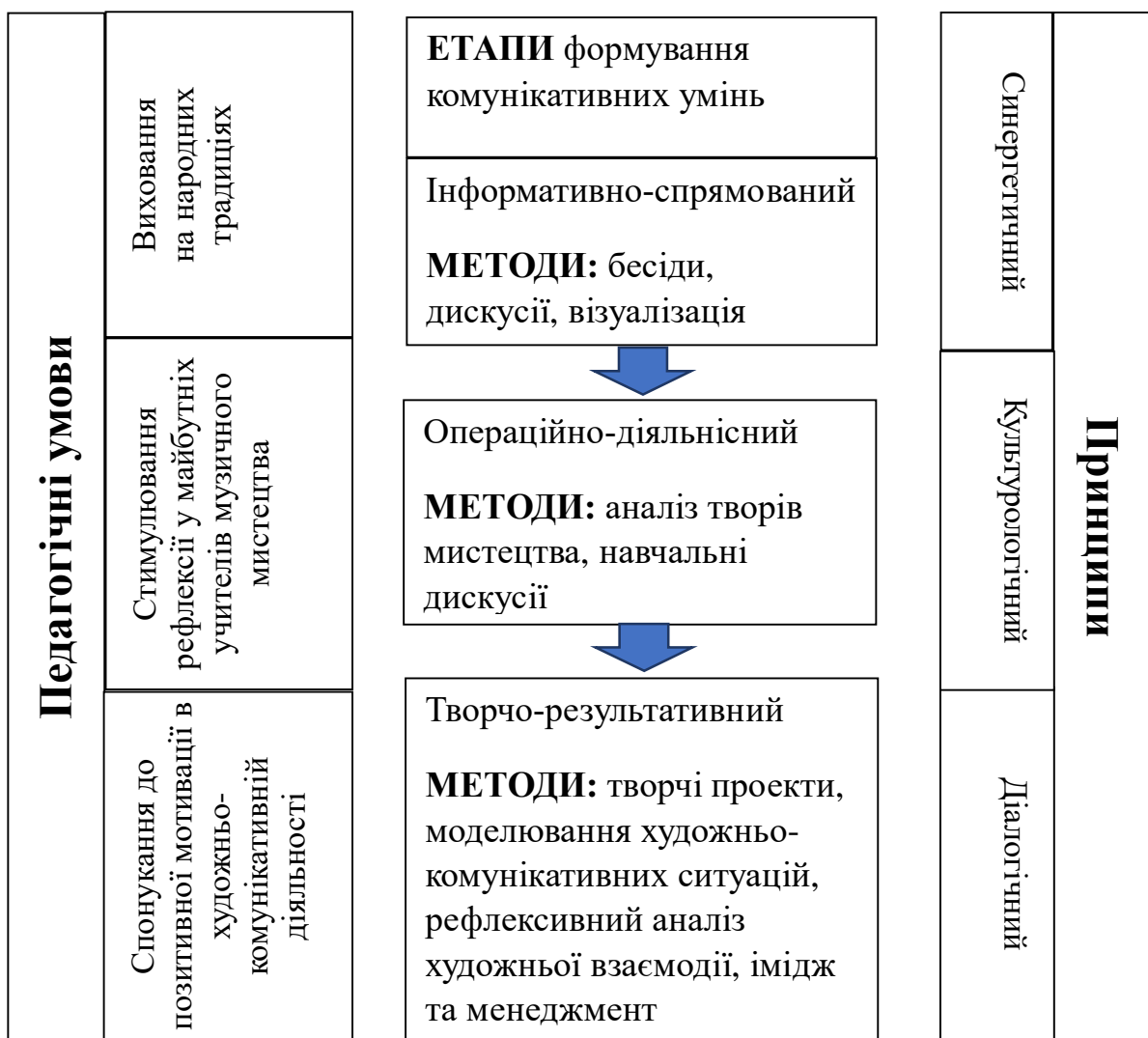
Діалогічний принцип як засіб ціннісного осмислення музичних творів здійснює комунікативну функцію у часопросторі культури. При розучуванні музичного твору студенти за допомогою викладача – його знань, умінь та навичок – знайомляться з композитором та епохою, в якій був написаний твір; працюючи в класі з основного музичного інструменту – набувають досвіду сольного виконавства та знайомляться з прийомами гри на цьому інструменті; працюючи в колективі – набувають досвіду спілкування в ансамблі. Всі ці види занять надають можливість познайомитись з різними виконавськими стилями та навчитись правильно реагувати на тих, хто поряд задіяний в цій праці: колеги, викладачі, оркестранти тощо. Також всі вищезазначені форми навчання і музикування за своєю структурою є діалогічними, тобто такими, які передбачають спілкування та розв'язання певних питань шляхом порозуміння.

Реалізація визначених нами принципів в методичній моделі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу (рис. 1 на с. 11) можлива при виконанні певних *педагогічних умов*, а саме: виховання на народних традиціях; стимулювання рефлексії в майбутніх учителів музичного мистецтва; спонукання до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності.

МЕТА: формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу

ПІДХОДИ: особистісно-орієнтований
компетентнісно-регулятивний
творчо-виконавський

КОМПОНЕНТИ: мотиваційно-орієнтаційний
когнітивно-проективний
виконавсько-прогностичний

РЕЗУЛЬТАТ: сформованість комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу

Рис. 1. Методична модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу

Перша педагогічна умова – виховання на народних традиціях. При обґрунтуванні цієї педагогічної умови ми спиралися на праці української педагогині та громадської діячки Софії Русової, яка все своє свідоме життя присвятила справі національного відродження України та просвіти молодих поколінь українців, пробуджуючи в них любов до Батьківщини. Методика її виховання мала чимало спільного з підходами знаменитої педагогині Марії Монтессорі, основа філософії якої полягала в шанобливому ставленні до індивідуальності та внутрішньої мотивації дитини. Серед ключових принципів педагогічної концепції Русової: гуманізм, демократизм, народність, природовідповідність, культуровідповідність, особистісно орієнтований підхід, соціальна обумовленість виховання та загальнолюдські цінності.

Відомий вислів Софії Русової про те, що «велике значення в національному вихованні має обряд відзначення народних свят», – має під собою надійне підґрунтя. На підтвердження цих слів зазначимо, що в кожному з нас на генетичному рівні закладений такий зв'язок: як навчання рідною мовою допомагає дітям краще засвоювати шкільний матеріал, як молитва в храмі, яка відлунням озивається у серці віруючого тільки рідною мовою, так само і навчання музиці має відбуватися на матеріалі фольклору і народної творчості. Свідченням цього став методичний посібник «Різдвяна казка», укладений в 2016 році Г. Савченко. Авторкою було проведено серію концертних програм, присвячених святкуванню Різдва, які показали важливість цього дійства й необхідність виховання студентства саме на вивченні народних традицій.

Друга педагогічна умова – стимулювання рефлексії в майбутніх учителів музичного мистецтва, адже процес оркестрової діяльності вимагає не тільки вивчення та засвоєння нового матеріалу, а ще й мисленнєвого та чуттєвого процесу переживання та усвідомлення людиною своїх дій. Самоаналіз знань і вчинків дає можливість учасникам оркестрового колективу удосконалювати в першу чергу себе, а також розширює межі для розвитку майстерності всього колективу. Вивчаючи нові твори, студент має вміти проаналізувати їх з точки зору тих знань, які були набуті раніше в процесі вивчення інших творів і, таким чином, покращити свій професійний рівень, піднятися сходинкою вище в своїх професійних устремліннях. Аналізуючи результат виступу колективу, студент має змогу проаналізувати всі причинно-наслідкові зв'язки дій кожного з учасників, що дає змогу швидше відкоригувати наступні репетиції та концертні виступи, а також дає нові можливості для самовдосконалення на заняттях з основного музичного інструменту.

Третя педагогічна умова – спонування до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності оркестрового колективу. Успіх оркестрової діяльності залежить від позитивного налаштування (позитивної мотивації) всіх учасників колективу, що визначається високим рівнем культури спілкування та взаєморозуміння. При вивченні нових творів у студентів має бути присутнє бажання досягнути новий матеріал, спираючись на попередні напрацювання, та віднайти такі механізми, які будуть налаштовувати на позитивне мислення завдяки дружній атмосфері в колективі та сприятливому ставленню керівника до своїх студентів.

Розроблена методична модель формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу від мети, основних завдань, концептуальних підходів (особистісно-орієнтованого, компетентісно-регулятивного та творчо-виконавського), структурну побудову (мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-проективний та виконавсько-прогностичний компоненти), принципів положення (синергетичний, культурологічний та діалогічний принципи), педагогічні умови (виховання на народних традиціях, стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва, спонукання до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності), розроблену поетапну методику педагогічної роботи, методи, засоби і форми дослідницької роботи разом становить повний технологічний цикл.

У **третьому розділі** – «Дослідно-експериментальна робота з формування комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях оркестрового колективу» – представлено розроблену програму експериментальної роботи: констатувально-діагностичну, формувальну та контрольну, наведено результати формувального етапу педагогічного експерименту.

Зміст та хід дослідно-експериментальної роботи на констатувальному етапі експерименту дозволив визначити рівні сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, а саме: високий, середній та низький. За результатами констатувального експерименту нами були сформульовані якісні характеристики рівнів сформованості комунікативних умінь студентів факультетів мистецтв на заняттях оркестрового колективу.

Високий рівень характеризується особистісною готовністю студентів до роботи з оркестровими колективами, підвищеним інтересом до набуття комунікативних умінь, прагненням долати труднощі, пов'язані із систематичним удосконаленням власної фахової діяльності. Студентам цього рівня властивий високий рівень оволодіння виконавськими навичками на рівні автоматизму, здатність вдало застосовувати музично-педагогічний тезаурус, сформованість вербальних і невербальних навичок спілкування в оркестровому колективі, розвинута виконавська воля, яка проявляється у впевненості, цілеспрямованості й здатності на кожному етапі виконання твору досягати поставленої мети. Їх вирізняє творча активність в імпровізаційній роботі, яскравість і самобутність інтерпретації твору, уміння втілювати творчий задум у реальне звучання, потреба у творчій самореалізації власних ідей.

Середній рівень сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва характеризує прояв ситуативного інтересу до оркестрового навчання, недостатня самоорганізація удосконалення власної фахової діяльності, хаотичність набутих комунікативних умінь, обмеженість використання мистецько-педагогічного тезаурусу. Студенти середнього рівня проявляють труднощі у використанні комунікативних умінь відносно організації оркестрового музикування, проявляють нерішучість у досягненні виконавських завдань. Для них властивими є ситуативні прояви творчої

ініціативи й самостійності у процесі інтерпретації музичних творів, недостатня саморегуляція виконавського процесу в умовах публічного виступу.

Низький рівень сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу характеризує майже повну відсутність інтересу до оркестрового навчання, неусвідомленість рівня власної фахової підготовки й необхідності її самовдосконалення, недостатній рівень музично-теоретичних знань та вмінь, відсутність навичок аналізу оркестрових творів. Студентів, яких нами віднесено до низького рівня, характеризує майже повна відсутність комунікативних умінь відносно організації оркестрового музикування, нерішучість виконання виконавських завдань. Такі студенти практично не проявляють активність в оркестровій роботі, у них майже відсутня потреба інтерпретувати оркестрові твори.

Аналіз результатів констатувального експерименту свідчить, що переважна більшість студентів експериментальних та контрольних груп має середній та низький рівень сформованості комунікативних умінь в оркестровому музикуванні (99,1 %), і лише незначна кількість студентів, які мають високий рівень сформованості досліджуваної якості (0,9 %).

У зв'язку з цим нами розроблено авторську методику формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, етапами якої є *інформативно-спрямований, операційно-діяльнісний та творчо-результативний*. Методичний матеріал першого – *інформативно-спрямованого етапу* був націлений на забезпечення організаційних питань в оркестровому колективі, бажання долати труднощі вербального і комунікативного характеру, що обумовлено мотивацію до фахового самовдосконалення. У кінцевому результаті досягнення такої мети сприяло зміцненню особистісно значимих мотивів студентів для активізації спонукальних чинників й виробленню орієнтаційних уявлень щодо оркестрової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у вищому закладі освіти. На цьому етапі були використані такі методи: бесіди, дискусії, візуалізація, навчальні тренінги, метод використання музичної критики, самостійного навчання, відео-методи.

Другий – *операційно-діяльнісний* етап забезпечував формування когнітивно-проективного компонента, спрямованого на засвоєння студентами факультетів мистецтв системи фахових знань, умінь і навичок. Такий підхід у розробці експериментальної методики унеможливорює появи у майбутніх учителів музичного мистецтва формалізму отриманих знань. Адже знання щодо методики формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва в оркестровому класі носять системний характер, саме на їх основі формуються уміння і навички, необхідні для роботи в оркестровому класі. Даний етап озброює студентів системою методологічних знань і категорій, у подальшому в них формується здатність самостійно здобувати нові знання і раціонально навчатися. Експериментальна робота проводилась такими методами: аналіз творів мистецтва, навчальні дискусії, метод перехресних музично-педагогічних спостережень, групові тренінги, метод аналізу конкретних ситуацій тощо.

Третій етап експериментальної методики, *творчо-результативний*, був спрямований на формування у студентів здатності до усвідомлення оркестрового виконавства, особистісної потреби творчої самореалізації у роботі з оркестровим колективом. Мета заключного етапу передбачала стимулювання студентів факультетів мистецтв до проявів самостійності, творчої активності й ініціативності в оркестровому виконавстві, підвищила рівень інтерпретування оркестрових творів. На цьому етапі були використані наступні методи: метод творчих проєктів, моделювання художньо-комунікативних ситуацій, рефлексивний аналіз художньої взаємодії, імідж та менеджмент, мультимедійні презентації навчального матеріалу, методи контролю й самоконтролю та ін.

Динаміку змін оцінки рівнів прояву показників сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу після завершення третього етапу експериментальної методики наведено на рис. 2.

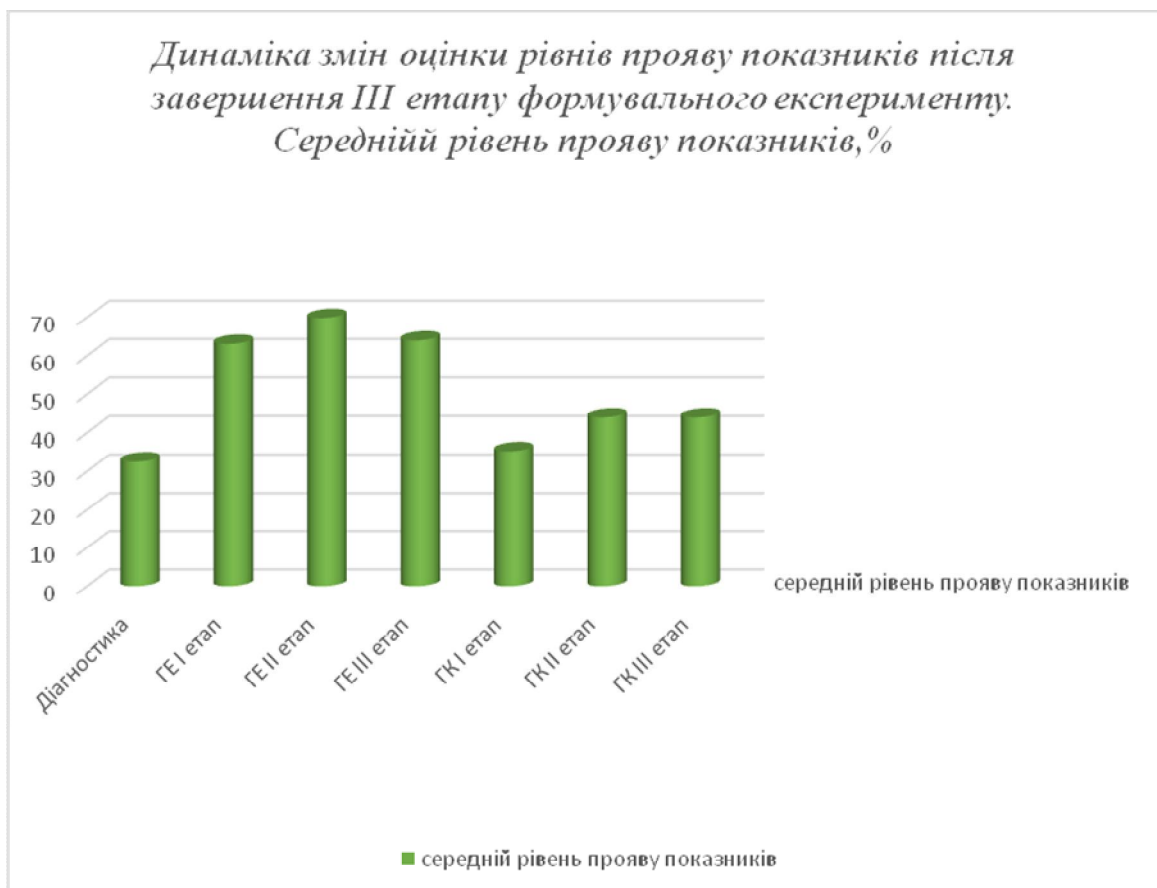

Рис. 2. Динаміка змін після формувального експерименту

З діаграми на рис. 2 видно зміни оцінки середнього рівня у GE від 32,53% до 63,96% по закінченні III етапу формувального експерименту. Різниця складає 31,43%, студенти контрольної групи показали різницю від 32,53% до 51,39% – 18,86%, що майже вдвічі менше від показників учасників експериментальної групи, а це підтверджує доцільність впровадження розробленої авторської методики.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Проведене дослідження та виконання поставлених завдань підтвердили життєздатність нашої гіпотези та дозволили зробити такі висновки.

1. В умовах сьогодення система вищої мистецької освіти в Україні переорієнтовується на особистісний професійний розвиток майбутнього фахівця, для якого вміння комунікувати та вступати в діалог є першочерговим завданням у фаховому зростанні, адже здатність до комунікації дозволяє людині не тільки оволодіти потрібною інформацією, а й конвертувати її в подальший особистісний розвиток та процвітання суспільства в цілому. Комунікативні вміння є базовими для успіху не тільки у професійній діяльності, а й у житті в цілому, а оркестрове музикування, завдяки діалогічній природі мистецтва та міні-моделі соціуму (колектив як такий), може суттєво розвинути та вдосконалити комунікативні вміння майбутніх учителів музичного мистецтва.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що комунікативна діяльність учителів музичного мистецтва ґрунтується на комунікативній сутності мистецтва, відповідно до якої людина сприймає та засвоює символічну систему образного змісту твору мистецтва. Ця діяльність є складною та багатовекторною і здійснюється на різних рівнях художньої комунікації з творами мистецтва та активної діалогової взаємодії. Визначено, що означена діяльність відбувається в процесі сприйняття, осмислення, відтворення твору через трансляцію та обмін інформацією в системі: автор – студент; викладач – студент; керівник – творчий студентський колектив.

2. У дисертації визначено сутність комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва як високий рівень здатності виконання складних мистецько-фахових дій, які забезпечують продуктивність взаємодії з творами мистецтва в процесі колективного музикування, в процесі сприйняття та переосмислення мистецьких творів шляхом інтерпретації задля творчого самовираження. Визначено структуру досліджуваного феномена, до якої входить мотиваційно-орієнтаційний, когнітивно-проективний та виконавсько-прогностичний компоненти.

Теоретично обґрунтовано *наукові підходи*, які забезпечують методологічну основу формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу: особистісно-орієнтований, компетентісно-регулятивний, творчо-виконавський. Визначено основні *принципові положення*, які є основою формування досліджуваного феномена, а саме: синергетичний, культурологічний та діалогічний.

3. Науково обґрунтовано *педагогічні умови* формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Це: виховання на народних традиціях; стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва; спонукування до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності. Реалізація зазначених педагогічних умов

на заняттях оркестрового колективу здійснюється за допомогою таких методів: бесіди, дискусії, асоціативної візуалізації, комплексних тренінгів, вербалізації, творчих проєктів, моделювання художньо-комунікативних ситуацій, рефлексивного аналізу художньої взаємодії та ін.

4. Відповідно до структурних компонентів розроблено критеріальний апарат сформованості в майбутніх учителів музичного мистецтва комунікативних умінь на заняттях оркестрового колективу. Критеріями оцінювання досліджуваного феномену визначено такі: *міра* мотиваційної спрямованості, зацікавленість, потреба в спільному оркестровому музикуванні, прагнення до сприйняття і трансляції обміну творчою інформацією (показники: прояв пізнавального інтересу до набуття комунікативних умінь; рівень мотиваційної спрямованості майбутніх учителів музичного мистецтва на успішну професійну діяльність); *міра* здатності до вільного оперування знаннями, грамотність, аргументованість при інтонаційному та емоційно-відтворювальному прочитанні змісту твору (показники: наявність сформованого мистецько-педагогічного тезаурусу; прояв комунікативної компетентності відносно організації оркестрового музикування); *міра* здатності до проєктування ефективних шляхів творчого процесу, до самоаналізу і самоконтролю, ефективності організації і регуляції шляхів оптимізації навчально-виконавського процесу (показники: рівень сформованості умінь творчої інтерпретації творів; наявність умінь імпровізації). Відповідно до критеріїв та їх показників було визначено якісні рівні сформованості комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу: *високий, середній та низький*.

5. Розроблено й експериментально перевірено методику формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, яка передбачає три етапи. *Інформативно-спрямований*, націлений на стимуляцію продуктивної художньої комунікації в навчальному процесі, на розширення і систематизацію знань у мистецькій галузі (методи: бесіди, дискусії, комплексні тренінги); *операційно-діяльнісний*, спрямований на самостійний пошук вирішень художньо-комунікативних ситуацій та набуття особистісного досвіду оперування опанованими мистецькими знаннями (методи: аналіз творів мистецтва, вербалізація художньої інформації); *творчо-результативний*, спрямований на набуття знань та умінь, а також особистісного досвіду художньої комунікації в творчому процесі, на коригування та проєктування оптимальних результатів художньої взаємодії учнів з творами мистецтва (методи: творчі проєкти, моделювання художньо-комунікативних ситуацій, рефлексивний аналіз художньої взаємодії, імідж та менеджмент).

6. За результатами впровадження розробленої експериментальної методики формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу встановлено позитивні зрушення показників за кожним критерієм в експериментальній групі порівняно з результатами студентів контрольної групи. Результати статистичних підрахунків дисертаційного дослідження підтвердили, що застосування запропонованої нами методики в процесі фахової підготовки та реалізація в ній визначених

педагогічних умов сприяють ефективному формуванню комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Це підтверджує ефективність запропонованої авторської методики та доцільність її впровадження в процес музичного навчання студентів факультетів мистецтв вищих закладів освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Савченко Г. В., Завадська Т. М. Комунікативний процес як явище та його роль у педагогіці мистецтва. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 130. Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка; гол. ред. Носко М. О. Чернігів : ЧНПУ, 2015. 372 с. (Серія: Педагогічні науки). С. 149-152.

2. Савченко Г. В. Педагогічні принципи у процесі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 22 (178). Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2023. 166 с. (Серія: Педагогічні науки). С. 56-62.
<https://doi.org/10.58407/232210>

3. Савченко Г. В. Наукові підходи до набуття комунікативних умінь майбутніх учителів музики на заняттях оркестрового колективу. *Науковий часопис Українського державного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць / голов. ред. кол. О. П. Щолокова. Вип. 30. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. С. 26-33. <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series14/2023.30.04>

Стаття у науковому зарубіжному виданні

4. Savchenko H. METHODS OF IMPROVING THE COMMUNICATIVE SKILLS OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART IN THE CLASSES OF THE ORCHESTRAL GROUP. *Paradigm of knowledge*. № 2 (60), 2024. P. 91-105. DOI 10.26886/2520-7474.2(60)2024.7 <https://orcid.org/0000-0002-8798-7869>

Праці апробаційного характеру

5. Савченко Г. В. Різдвяна казка. Колядки та щедрівки в транскрипції для камерного оркестру (партитура) : навчальний посібник. Київ, 2016. 60 с.

6. Савченко Г. В. Сущность понятия «коммуникация» и специфика коммуникативных процессов в педагогике искусств. АСТА ЕТ COMMENTATIONES. *Științe ale Educației. REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ*. № 2 (7), 2015. ISSN 1857-0623. С. 89–96.

7. Савченко Г. В. Творчість Тараса Шевченка як приклад комунікативного зв'язку минулого і сучасності у художньо-творчому процесі. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття*: зб. матеріалів XV Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької, м. Київ 6-7 грудня 2017 р. / наук. ред. Г. І. Сотська, М. П. Вовк. Вип. 1 (13). Київ : Талком, 2018. С. 172–174.

8. Савченко Г. В. Традиційна народна музика в навчальному репертуарі – поштовх до всебічного розвитку майбутніх музикантів. Всеукраїнська науково-практична конференція *Новаторські ідеї в галузі струнно-смічкової педагогіки*. м. Київ, 2018 р. С. 72–74.

9. Савченко Г. В. Роль викладача у процесі формування комунікативних компетенцій майбутніх учителів музики. *Сучасна мистецька освіта*: II міжнародні науково-практичні читання пам'яті академіка Анатолія Авдієвського. Київ, 2018. С. 83–87.

10. Савченко Г. В. Специфіка організації репетиційного процесу студентського камерного оркестру на факультеті мистецтв педагогічного закладу вищої освіти. *Неперервна педагогічна освіта XXI століття*: зб. матеріалів XVI Міжнародних педагогічно-мистецьких читань пам'яті професора О. П. Рудницької, м. Київ, 6 груд. 2018 р. / наук. ред. Г. І. Сотська, М. П. Вовк. Вип. 2 (14). Київ : Талком, 2019. С. 223–225.

11. Савченко Г. В. Особистісно орієнтований підхід у процесі формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. *Актуальні проблеми розвитку українського та зарубіжного мистецтв: культурологічний, мистецтвознавчий, педагогічний аспекти*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (с. Світязь Шацького району Волинської області, 16-18 червня 2023 року); Волинський національний університет імені Лесі Українки. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2023. С. 408–412.

АНОТАЦІЇ

Савченко Г. В. Формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2024.

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу. Здійснено комплексний системний теоретико-методологічний аналіз окресленої проблеми на основі особистісно-орієнтованого, компетентісно-регулятивного та творчо-виконавського підходів. Провідними принциповими положеннями формування досліджуваного феномена стали синергетичний, культурологічний та діалогічний принципи. Шляхом вивчення, аналізу та узагальнення провідних

філософських, психологічних та педагогічних теорій і концепцій з проблеми художньої комунікації та комунікативної діяльності вчителів музичного мистецтва у дисертації подано авторське потрактування основного поняття дослідження та схарактеризовано його структуру, яка складається з низки взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-орієнтаційного, когнітивно-проективного та виконавсько-прогностичного. Науково обґрунтовано педагогічні умови формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу: виховання на народних традиціях; стимулювання рефлексії у майбутніх учителів музичного мистецтва; спонування до позитивної мотивації в художньо-комунікативній діяльності.

Розроблено й експериментально перевірено методику формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу, яка передбачає три етапи роботи: інформативно-спрямований, операційно-діяльнісний, творчо-результативний. За результатами впровадження розробленої експериментальної методики формування комунікативних умінь майбутніх учителів музичного мистецтва на заняттях оркестрового колективу з використанням відповідних форм, методів і прийомів роботи встановлено позитивні зрушення показників за кожним критерієм в експериментальній групі. Це підтверджує ефективність запропонованої авторської методики та доцільність її впровадження в процес музичного навчання студентів факультетів мистецтв вищих закладів освіти.

Ключові слова: комунікативні вміння, майбутні учителі музичного мистецтва, оркестрове музикування, оркестровий колектив, етапи експериментальної роботи, вища мистецька освіта.

Savchenko H. V. Formation of communicative skills of future music art teachers in orchestral ensemble classes. Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences in the specialty 13.00.02 – Theory and Methodology of Music Education. Drahomanov Ukrainian State University. Kyiv, 2024.

This dissertation presents a theoretical generalization and offers a new solution to the problem of forming communicative skills in future music art teachers during orchestral ensemble classes. A comprehensive systematic theoretical and methodological analysis of the outlined problem has been conducted, based on person-centered, competence-regulatory, and creative-performance approaches. The leading principles in the formation of the studied phenomenon were the synergistic, cultural, and dialogical principles. Through the study, analysis, and generalization of leading philosophical, psychological, and pedagogical theories and concepts on artistic communication and communicative activity of music art teachers, the dissertation provides the author's interpretation of the core concept of the research and describes its structure, which consists of a series of interconnected components: motivational-orientational, cognitive-projective, and performance-predictive. The pedagogical factors for the formation of communicative skills in future music art

teachers during orchestral ensemble classes have been scientifically substantiated: fostering national traditions; stimulating reflection in future music art teachers; and encouraging positive motivation in artistic-communicative activity.

A methodology for the formation of communicative skills by future music art teachers during orchestral ensemble classes has been developed and experimentally tested. The methodology includes three stages: informative-oriented, operational-activity, and creative-resultative. As a result of implementing the developed experimental methodology for forming communicative skills in future music art teachers in orchestral ensemble classes, using appropriate forms, methods, and techniques, positive changes in the indicators for each criterion were established in the experimental group. This confirms the effectiveness of the proposed author's methodology and its relevance for implementation in the process of music education for students of arts faculties in higher education institutions.

Keywords: communicative skills, future music art teachers, orchestral performance, orchestral ensemble, stages of experimental work, higher arts education.

Підписано до друку 24.01.2024 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 005.
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова.
01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію ДК 7896 від 25.07.2023.
(044) 239-30-26.